

є ціле слово), а й ті, в назвах яких задана умова пошуку виступає морфемою у складі інших слів. Наприклад, задаючи умову «акт», ми відберемо не лише статті про відповідний тип документів, а й такі як «артефакт», «дидактична виставка», «музейна практика» тощо. Зазначимо, що сучасний програмний інструментарій надає можливість обмежити умови пошуку не тільки будь-якою частиною слова, але й цілим словом або його початком.

По-друге, пошук у масиві попередньо відібраних даних не здійснюється. Тобто, не можна спершу відібрати ряд статей за одним критерієм, а потім звузити коло знайдених за іншим. Інакше кажучи, пошук щоразу здійснюється по всьому списку термінів.

Певні зауваження є до розділу «Довідка». Перші його чотири вкладки містять передмову до видання, інформацію про всю серію *СловоСвіт*, дані про укладачів, тобто все те, що більш звично побачити в окремому розділі. Лише остання вкладка, яка і в англійському і в україномовному інтерфейсі носить назву PolyDisc, містить інструкцію про інсталяцію та особливості користування диском.

Необхідно зазначити, що вище викладене є не стільки зауваженнями, а, швидше, пропозиціями до подальшого розвитку. Мабуть найкритичніше до своєї роботи віднесли самі укладачі, чітко та неупереджено охарактеризувавши у вступному слові найголовніші проблеми музейної термінології. Ними висловлено й думку про те, що це видання повинно стати стимулом для її упорядкування, із чим можна безумовно погодитись.

«Музейний простір» № 3 (5) 2012, С. 53–54

Виталь Моргунок

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

## РЕЦЕНЗІЯ НА «СЛОВНИК-ДОВІДНИК ТЕРМІНОЛОГІЇ МУЗЕЙНИЦТВА» (Микульчик Р. та ін., Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 128 с.)

© Моргунок В. С., 2013

Щоб мати загальну картину щодо дотримання устандартованих правил слововживання, варто проаналізувати лише кілька перших сторінок.

Почнімо з терміностатті:

### **акт внутрішньомузейної передачі**

Юридичний документ, що засвідчує факт передачі музейного предмета від однієї матеріально відповідальної особи до іншої в межах того самого музейного закладу (стор. 14).

Складне слово *внутрішньомузейний*, вжито неправильно, бо таке слово можна утворити лише від словосполуки *внутрішній музей*. Але, відповідно до змісту терміностатті, його треба було б утворити від словосполуки *внутрі (всередині) музею*. Тоді вийде складне слово *внутрімузейний*.

Відповідно до структури української мови й вимог стандарту ДСТУ 3966 [1] іменники, що походять від дієслова передавати, мають означати:

**передавати, передавання** – дію – передоручати відповідальність іншій особі;

**передати, передання** – подію – факт перейдення кінцевого етапу в перебігу дії передавати.

**передача** – об'єкт дії – те, що передають, передали чи мають передавати.

У цій терміностатті йдеться про факт того, що сталося, тобто – про подію. Тому і в терміні, і в виозначі (дефініції) замість слова *передача*, яке, відповідно до згаданого стандарту, має означати річ, треба вжити слово *передання*, що означає подію. Отже цю терміностаттю треба було подати так:

### **акт внутрімузейного передання**

Юридичний документ, що засвідчує факт передання музейного предмета від однієї матеріально відповідальної особи до іншої в межах того самого музейного закладу.

Така сама ситуація у сусідніх терміностагтах (стор. 14), де подано терміни:

**акт втрати**  
**акт заміни облікових книг**

Відповідно до стандартів [1; 2; 4] та ухвал [3]:

*втрачати, втрачання* – дія – залишатися без когось, чогось (унаслідок різних причин);  
*втрратити, втрачення* – подія – факт перейдення певного етапу в перебігу дії *втрачати*;  
*втрата* – наслідковий об'єкт – те, що *втрачено*;  
*замінювати, замінювання* – дія – ставити, класти тощо замість чого-небудь щось інше;  
*замінити, замінення* – подія – факт перейдення певного етапу в перебігу дії *замінювати*;  
*заміна* – наслідковий об'єкт – те, чим *замінено* щось.

Оскільки акт складають, щоб засвідчити ним те, що сталося чи відбулося, тобто – подію, то в зазначених терміносполуках, після слова *акт*, відповідно до таблиці сполучності протоколу № 4 Науково-технічної комісії з питань термінології при Держстандарті України [3], має стояти слово, що означає подію:

**акт передання**  
**акт втрачення**  
**акт змінення.**

У словнику ж подано формальні кальки, скопійовані із звичних російських словосполук:

<i>російські терміни</i>	<i>подано у словнику</i>
<b>акт передачі</b>	<b>акт передачі</b>
<b>акт потери</b>	<b>акт втрати</b>
<b>акт замены</b>	<b>акт заміни</b>

Візьмімо ще такі дві терміностагтти (стор. 15):

1) **аналіз музейного зібрання**

*Кількісне та якісне дослідження змісту музейного зібрання в класифікаційних групах, а також його потреб стосовно приміщення та обладнання, враховуючи подальше його зростання*

2) **анкетування**

*Форма збору зворотної інформації від відвідувачів ...*

Якщо проаналізувати зміст цих терміностагттей, то можна сказати, що обидві вони присвячені певним діям (процесам). У першій терміностагтті дію позначено словом *аналіз*, що суперечить структурі української мови і вимогам [1–4], адже такі фундаментальні утямки (рос. поняття) як дія, подія і наслідок треба позначати так:

дія:	<i>аналізувати, аналізування;</i>	<i>анкетувати, анкетування</i>
подія:	<i>проаналізувати, проаналізування;</i>	<i>проанкетувати, проанкетування</i>
наслідок:	<i>аналіз, проаналізованість;</i>	<i>анкета, проанкетованість.</i>

Тому в цих терміностагттах, як заголовкове слово термінів, треба вжити *аналізування* і *анкетування*. У першій стагтті – неправильно, у другій – правильно.

У першому терміні вжито слово *зібрання*, яким позначено сукупність речей (колекцію), хоча цим словом треба позначати подію – те, що сталося: дія: *збирати, збирання*; подія: *зібрати, зібрання*; наслідок: *збір, збірка, збірник, зібраність*. Тож сукупність зібраних речей – це наслідок події *зібрання*, тому в терміні має бути слово *збір* чи *збірка*.

А тепер проаналізуємо узгодженість термінів з виознаками (дефініціями). З першої терміностагтті впливає, що:

*аналіз* – це *дослідження...* (порівн. російською: *анализ* – это *исследование...*),

а з другої, що:

*анкетування* – це *збір...* (порівн. російською: *анкетирование* – это *сбор...*).

Відповідно ж до вимог [1–4] і структури української мови має бути:

*аналізування* – це *досліджування...* і *анкетування* – це *збирання...*

У першій виознаці (дефініції) вжито слова «приміщення та обладнання», якими позначено певні об'єкти, але пряма призначеність цих слів означати події, а не об'єкти:

дія: приміщувати, приміщування; об'єднувати, об'єднування;  
 подія: примістити, приміщення; обладнати, обладнання;  
 наслідок: приміщеність, примістище; об'єднаність, об'єдда [3].

Якщо виправити зазначені помилки, то ці терміностатті можна подати так:

**1) аналізування музейного збору (музейної збірки)**

*Кількісне та якісне досліджування змісту музейного збору (збірки) в класифікаційних групах, а також його потреб стосовно примістищ та обладда, враховуючи подальше його зростання;*

**2) анкетування**

*Форма збирання зворотної інформації від відвідувачів ...*

У цих прикладах порушено перше головне правило слововживання, яке полягає в тому, що у фахових текстах, де інформацію треба подавати однозначно, слова треба вживати за своєю прямою призначеністю [2; 4]. Такі помилки є в середньому в кожній другій терміностатті й здебільшого це є калькування російського слововживання.

Друге головне правило слововживання полягає в тому, що за наявності двох рівнозначних слів українського та іншомовного походження треба вживати українське [2; 4]. Як приклади порушення цього правила, можна подати такі вислови: «в процесі музейної комунікації» (стор. 18), а треба «в процесі музейного спілкування»; «здійснення моніторингу» (стор. 19), а треба «стеження», «спостереження» чи «наглядання», залежно від змісту, вкладеного у слово «моніторинг».

Проаналізувавши 6 сторінок словника (стор. 14–19), рецензент виявив 60 порушень устандартованих правил слововживання (див. табл. 1). Це становить понад 10 помилок слововживання на сторінку. Зауважмо, що цей словник видали Національний університет «Львівська політехніка» і Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології Міністерства економічного розвитку і торгівлі та Міністерства освіти і науки України.

*Таблиця 1.*

**Помилки слововживання, виявлені на стор. 14–19**

№	стор.	Наявний текст	Має бути
1.	14	внутрішньомузейної	внутрімузейної
2.		акт передачі	акт передання
3.		факт передачі	факт передання
4.		акт втрати	акт втрачення
5.		акт заміни	акт замінення
6.		надходжень основного фонду	надходів основного фонду
7.		стан збереження музейного предмета	стан збереженого музейного предмета
8.		акт прийому-передачі	акт прийняття-передання
9.		акт звіряння	акт звірення
10.		акт повернення	акт вєрнення
11.		ступінь пошкодження	ступінь пошкоженості
12.	15	музейного значення	музейної ваги (значині)
13.		з метою включення	щоб долучити
14.		факт виключення	факт вилучення
15.		музейного збирання	музейної збірки
16.		аналіз музейного збирання	аналізування музейної збірки
17.		якісне дослідження	якісне досліджування
18.		приміщення	примістище
19.		обладнання	обладда
20.		форма збору	форма збирання
21.		подається	її подають
22.		анотований	занотований
23.		коротко подані	коротко подано
24.	16	достовірних наукових даних	вірогідних наукових даних
25.		метод побудови	метод будування
26.		принципів їх видання	принципів видавання їх

№	стор.	Наявний текст	Має бути
27.		у результаті розкопок	у наслідок розкопання
28.	17	під час розкопок	під час розкопування
29.		під час археологічних досліджень	під час археологічного досліджування
30.		архітектурно-художнє оформлення	архітектурно-художня оформленість
31.		архітектурно-художнє вирішення	архітектурно-художня вирішеність
32.		розташування й оформлення	розташунок й оформленість
33.		створення потрібного гла	створеність потрібного гла
34.	18	в процесі музейної комунікації	у перебігу музейного спілкування
35.		атрибуція – це виявлення	атрибутування – це виявляння
36.		категоризація – це виявлення	категоризування – це виявляння
37.		призначення	призначеності
38.		меморіального значення	увічнювальної ваги (значині)
39.		барвне вирішення	барвна вирішеність
40.		колеристичне вирішення	барвна вирішеність
41.		заходів із захисту	заходів щодо захищення
42.		завдані пошкодження	завдані пошкоди
43.	19	міжнародного значення	міжнародної ваги (значині)
44.		з метою збереження	щоб зберегти
45.		найбільш типових	найтипівіших
46.		здійснення моніторингу	стеження (спостерігання)
47.		вивчення довкілля	вивчання довкілля
48.		поширення й використання	поширеність й використовність
49.		для збереження	щоб зберегти
50.		для вивчення	щоб вивчати
51.		для акліматизування	щоб акліматизувати
52.		для розмноження	щоб розмножувати
53.		для використання	щоб використовувати
54.		шляхом створення	створюючи
55.		шляхом поповнення	поповнюючи
56.		шляхом збереження	зберігаючи
57.		шляхом ведення роботи	провадячи роботу, працюючи
58.		облікований	облічуваний
59.		організовує	що робить? організує (зорганізовує)
60.		процес підготовки	готування

1. Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять. ДСТУ 3966-2000. – [Чинний від 2001-01-01]. – К. : Держстандарт України, 2000. – 32 с. – (Національний стандарт України). – Режим доступу: <http://r2u.org.ua>. 2. ДСТУ 1.5:2003. Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлювання та вимоги до змісту нормативних документів. – К. : Держстандарт України. 3. Ухвали Науково-технічної комісії з питань термінології при Держстандарті України // Проблеми української термінології. Зб. наук. пр. учасн. 8-ї Міжн. конф. «Проблеми української термінології СловоСвіт 2004». – Л. : Ліга-Прес, 2004. – С. 209–222. – Режим доступу: [http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK\\_Komisija/TK\\_Komisija.htm#Sect3](http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Komisija/TK_Komisija.htm#Sect3). 4. Культура аудиторного мовлення. Ч. 1. Слововживання відповідно до українськомовного способу мислення. Ст. ДА 10.003 – 2011. – [Чинний від 2011-07-01]. – К.: НАКККіМ, 2011. – 91 с. – Режим доступу: [http://ukrlife.org/main/minerva/cultura\\_movlennya.html](http://ukrlife.org/main/minerva/cultura_movlennya.html); <http://pyatka.in.ua>.